

Na cestách autem má naše rodina ve zvyku si zpívat. Zpíváme, protože jsme v autě nikdy neměli rádio. Myslím, že auto s rádiem stojí víc, nebo aspoň stávalo, a už jsme si na to zvykli. Od té doby – vždycky bez rádia. Podle mě by auto mělo být něco jako mechanická mula. Mělo by vás pomalu a věrně dovézt tam, kam potřebujete. Nemusí jezdit rychle. Nemusí ani být tak krásné jako mula, protože mně se muly líbí. Ovšem jinak by mělo být do velké míry stejné. A člověk, který jede na mule a zpívá si – není na tom snad líp než člověk na mule s rádiem?

Když jsme po silnici vjížděli do města D, syn si zpíval a já zpíval s ním. Příjezdu do D jsem se obával a zároveň se na něj bláhově těšil; nevěděl jsem, kde přesně leží, takže když jsme do něj, jak říkám, vjeli, nebyl jsem připraven. Víte, z města D pocházel můj otec. Byla to krajina jeho dětství. Syn zpíval z plných plic o krávi, která je celá z másla, o krávi, která je vlastně docela záludná, protože má někoho v té písničce napálit – a ta písnička je schválně dost hlučná. Když jsme přijeli do D, nemohl jsem syna umlčet, jenže jsem neměl na vybranou. Snažil jsem se vzpomenout si, co mi táta říkal před třiceti lety – na věci, které jsem s největší pravděpodobností zapomněl.

Město vlastně nebylo ničím pozoruhodné. V určitém smyslu v něm člověk může pocítit to, co museli cítit nájezdníci, kteří v temné minulosti útočili na města: tu touhu podobná

tuctová místa jednoduše vypálit a lebky obyvatel navršit na hromadu, touhu, která se člověku dme v hrudi při pohledu na nicotné místo. Existuje sen, ve kterém místo, jež člověk vyhlíží, ve skutečnosti vyhlíží jeho. Je to sen cestovatele.

Takže až spatříte něco falešného, nějaké zchátralé město místo údolí, které toužíte vidět, tak ho vypalte, vypalte ho! A lebky obyvatel navršte na hromadu!

O městě D mi otec hodně vyprávěl a hodně jsem se o něm dozvěděl i sám, ovšem ne proto, abych něco věděl nebo znal konkrétně o něm, spíš proto, abych jako kluk znal města jako taková, o což mi také šlo, když jsem otce poslouchal. Jenže právě proto jsem si ve snaze vybavit si jeho vyprávění nemohl na nic vzpomenout: všechny moje poznatky o tomto městě se vtiskly do jakéhosi archetypu obecnosti. Musel bych rozebrat svou vlastní představu města, abych věděl, co nejspíš řekl můj otec. A to není snadné.

Nebo jsem mohl prostě doufat, že se mi město samo připomene – že mi připomene svou podobu známou z vyprávění. To se bohužel nestalo.

Nicméně protože to bylo město, strávili jsme v něm několik dní a chodili od domu k domu. Řekli mi, že tam žije dvě stě čtyřicet lidí – takže jsme měli napilno.

Třebaže město nebylo ničím pozoruhodné, lidé v něm stále žili. Při sčítání se často stává, že člověk zjistí, že nedokáže přimět ty, které potká, aby se projevili tak, jak je pro ně typické. Přitom je to samozřejmě právě to, co sčítání vyžaduje, moje neschopnost zachytit podstatu každého zpovídaného jednotlivce je tedy skutečný neúspěch, který jde pokaždé na můj vrub. Když s někým mluvím, musím poznat, co je na něm zvláštního, a tyto informace se musí mým prostřednictvím dostat do kanceláří úřadu pro sčítání obyvatel, a to tak, aby bylo možné poznat a zakusit to, co je pro daný národ, a vlastně všechny národy nejtypičtější, co je na nich nejzvláštnější, tedy jakýsi souhrn všech specifik lidské populace.

Prvního člověka s jiskrou jsme našli druhý den. Druhého a třetího čtvrtý den. Dům toho prvního byla úzká budova u ná-

městí. Stála tam kašna porostlá mechem. Zaklepali jsme na dveře. Otevřel muž s velkým černým plnovousem. Vysvětlil jsem, co chceme. Zavedl nás do široké místnosti se stoly. Na všech ležely hromady dřevěných hlavolamů, řezných nástrojů, prázdných desek, kolíků, leštících nástrojů, barev a štětců, cívek s provázky, drátů a střívek.

Jsem řemeslník, vysvětlil.

Vyrábíte dřevěné hlavolamy?

Ano, vyrábím.

Byly nádherné a nad moje chápání. V řešení hlavolamů jsem vždycky býval nejhorší. Nejspíš proto, že se hned vzdávám. Vzdám to hned na začátku, kdy by měl člověk sebrat veškerou svou rozhodnost a pustit se do hlavolamu s co největší vervou. Vzdám to ve chvíli, kdy hlavolam předávám někomu jinému, nebo, což je ještě smutnější, už tehdy, když ho začínám neúspěšně skládat způsobem, z něhož je zjevné, že už se ho ani vyřešit nesnažím a jen o něj projevuji zájem místo někoho jiného. Pokud se stane, že právě v ten okamžik, v tu chvíli, kdy hlavolam naprosto zbytečně skládám, náhodou nakonec směřuju k nějakému řešení – třeba se otevře první část hlavolamu, což se skutečně někdy stává –, pak se člověk, který mě sleduje a chce s tím mít také něco do činění, po hlavolamu natáhne, jak to takoví lidé v takovou chvíli dělají, protože vidí, že jsme se přiblížili řešení, a já, místo abych ve snaze získat víc času na řešení hlavolamu ucukl, což by bylo jen správné, já naopak projevím nedostatek charakteru a hlavolam hned odevzdám, ano, přesně tak, okamžitě ho odevzdám, i když jsem ho v té době už možná málem vyřešil. Zdá se to ještě směšnější, když uvážíte, že mým celoživotním povoláním byla chirurgie – a že jsem byl dlouho považován za jednoho z hlavních chirurgů oblasti, kde jsem žil. Volali mě téměř ke každé možné operaci a většinou jsem ji provedl úspěšně. Ovšem pokud jde o hlavolamy, s rozhodností jsem v koncích.

Nic z toho jsem ovšem výrobci hlavolamů, který během mého přemítání upřeně sledoval syna, jak chodí po místnosti a sahá na různé hlavolamy, nakonec neřekl.

Můžu na něj mluvit? Nebude mu to vadit? Bude mi rozumět?  
Ale ano, řekl jsem.

Myslím, jestli nedostane nějaký záchvat nebo tak.

Ne, nic takového. Uvidíte.

Muž přešel k synovi a dal se s ním do řeči, hodně gestikuloval a používal mimiku. Při prohlížení hlavolamů se dobře bavili, a ještě víc se jim líbilo v další místnosti, kde byla dílna. Muž pak dokonce synovi našel něco na práci, něco, s čím mu syn mohl pomáhat, takže zatímco jsem každý den chodil do města počítat obyvatele, syn s ním pracoval v dílně a pak si za to odnesl nějaký vrták. Nevím, k čemu byl dobrý, a nevěděl to ani můj syn. Možná že právě svou záhadností byl vrták pro dílnu toho výrobce hlavolamů typický. Můj syn ji ovšem bezpochyby poznal úplně jinak než já – já jsem v ní strávil jen asi hodinu.

Obcházel jsem tedy ulice a počítal obyvatele, až jsem nakonec přišel do sklepa, kde žili dva utečenci. Jestli počítat i utečence, to byla otázka. Někdo říkal, že ne. Já měl jiný názor.

Chlapec by člověku vymluvil díru do hlavy. Jeho otec je prý dražebník, tak proto. Je dražebník, tak proto, tak to řekl, když vysvětloval, proč má tak hbitý jazyk. Podle dívky uměl vždycky, když něco nevyšlo, všechno urovnat. Odvětil jsem, že je to moc užitečná schopnost.

Dívka připomínala labuť. Přimhouřil jsem oči a podíval se na ni ještě jednou. Vskutku, hodně se podobala labuti. Řekl jsem, že jí budu říkat Polly Vaughnová. Nic jí to jméno neříkalo, proto jsem to vysvětlil – Polly Vaughnová se jmenovalo jedno děvče, snad někde v Anglii, které šlo ven v zástěře a ocitlo se v nějakém kroví. Její milý si myslel, že jde o labuť, zastřelil ji a postavili ho před soud pro vraždu. Co se stalo pak? zeptala se dívka. No, chtěl utéct, jenže strýc mu poradil, aby ze země neodjížděl, dokud proces neskončí, protože za zabití labutě ho nikdy nepověsí. Vždyť to nebyla labuť, řekla dívka. To nebyla, odpověděl jsem. S názorem vyjádřeným v té písničce jsem nikdy nesouhlasil – i když podle některých tím ten strýc vlastně

říkal, že je v podstatě jedno, jestli jde o labuť, nebo o děvče, chlapce tak jako tak zprostí viny.

O sčítání obyvatel ti dva nic nevěděli, proto jsem jim vysvětlil, o co se jedná, všechno jsme prošli a pak jsem je označkoval. Dívka zachovala klid, ale chlapec vykřikl, když se mu jehla zapíchla do boku. Zeptal jsem se na jejich plány. Prozradili mi, že mají namířeno opačným směrem než já. Měli za to, že jestli najdou místo s co nejhustším osídlením, bude to místo pro ně. Chtěli, abych jim poradil, jak se na takové místo dostat. Řekl jsem, že nejde jen o to se tam dostat, ale i o to, co tam pak budou dělat. Chlapec trval na tom, že jim bude stačit jeho výmluvnost. Při pohledu na něj jsem měl pocit, že může mít pravdu.

Řekl jsem jim, že můj otec z téhle oblasti odešel před pětasedmdesáti lety, držel se stejného plánu jako oni a vydělal jmění.

Dívka mě do té doby skoro neposlouchala, ale najednou se rozhodla vstoupit do rozhovoru. Zeptala se, jak se mému otci daří. Co teď dělá? To mě na chvilku zmátlo. Pak jsem odvětil, že už je po smrti. Zdálo se, že ji to při pomyslení na jejich vyhlídky znepokojilo. Vysvětlil jsem, že žil velmi dlouho.

A kdy zemřel? zeptala se.

Před sedmnácti lety.

Podívali se na sebe – z jejich očí něco vyzařovalo. Nevím, co to bylo, ale jako by se mezi nimi cosi přelévalo sem a tam. To jsme ještě nebyli na světě, hlesla dívka. Před sedmnácti lety ještě nebyla na světě, prohlásil chlapec. A já, já taky ještě ne.

Řekl jsem jim, že důležité je přijít na to, co stojí za náma-hu – a pak se věnovat jen tomu a nedělat nic jiného. Lidi se vás budou snažit přesvědčit, vždycky se vás budou snažit přesvědčit, abyste dělali to, co byste v žádném případě dělat neměli. Vyjednat si cestu do pekel dlážděnou špatnými radami – to je hlavní nebezpečí mládí. To a sebevražda.

Odvětila, že o té něco ví. Hodně o ní přemýšlela. Zemřeli tak dva její kamarádi.

Vtom se ozval chlapec. Řekl, že pro dnešní děti je sebevražda stejná jako zamilovat se.

Dívka souhlasila. Je to jako zamilovat se. Jako když si na stěnu ložnice namalujete nové dveře a projdete jimi. Už jen ta představa, že tam ty dveře celou dobu vlastně byly, a člověk je neviděl...

Pohrávala si s potrhanou hrací kartou, pikovou osmičkou. Najednou vzhlédla.

Jenže já jsem ráda naživu. Já jsem vždycky pro život.

Řekla, že dobře zná rostliny své tety, která má zahradnictví, a mohla by dělat něco jako ona. Také by mohla mít zahradnictví, jako teta. V zahradnictví je všechno, jak má být. A co není, to se odstraní, aby to ostatním rostlinám nebránilo v růstu. Ano, to by mohla dělat. Mohla by prodávat květiny a sazenice. Chlapec si zamumlal něco pod vousy a dívka ho uhodila.

To je toho, řekl. To je toho.

Něco mu zašeptala.

Když jsem je opustil a vyšel ven, už se setmělo. Stoupal jsem po schodech ze sklepa a bylo mi chladno. Ve vzduchu jsem cítil bláto, studené bláto, a bylo ticho jako v hrobě. Ohlédl jsem se a uviděl je v rozbitém okně sklepa, jak sedí vedle sebe. Dívka mluvila a čechrala si vlasy. Chlapec se dotkl její tváře a já odešel.

Cestování se synem bylo vždycky náročné. I když cestuju rád, stejně jako on a stejně jako moje žena, je to těžké kvůli tomu, jak se k němu lidé chovají. I něco tak jednoduchého jako dát si zmrzlinu u zmrzlináře se může ukázat jako nemožné. Když už na takové místo přijdeme, postavíme se do fronty a myslíme si, že všechno půjde dobře. Jenže se často stává, že se s jinými lidmi dáme do hovoru nebo jsou tam děti, které nikdo moc nehlídá, a ty syna začnou popichovat, nebo zkrátka všichni civí, případně položí nějakou hnusnou otázku, nějakou naprosto zbytečnou otázku, a i když si u toho stánku pořád můžeme koupit zmrzlinu, už z toho nemáme radost, takže se vrátíme k autu, nastoupíme, jedeme domů a doma

se pak posadíme. Můj syn vždycky zvesela odejde do jiného pokoje a na nás se ženou to mezitím dolehne – to, jak snadno, velkoryse a hluboce se projevuje naše lidská zvláštnost, odcizení.

Jak jsme stárli, zvykli jsme si na to. Nejspíš nám narostla hroší kůže. Znamená to, že už nám na tom tak nezáleželo? Asi ano – ale to se týkalo všeho.

Tyhle myšlenky mě napadaly, když jsme se synem stáli u okénka stánku se zmrzlinou ve městě D. Stáli jsme tam a já si vzpomněl na jeden nepříjemný incident před dvaceti lety. Nestojí však za řeč, protože se podobal všem ostatním. Žádný z nich nijak nevybočuje. Pro lidi je tak snadné být krutý, a také krutí bývají. Dělají to strašně rádi. Uplatní tak všechny své směšné schopnosti.

Otce si ve městě D nikdo nepamatoval. Když přišla řeč na to, že tam kdysi dávno žil, obvykle zmínili někoho, kdo už byl po smrti, někoho, koho znali, někoho, kdo pravděpodobně znal zase jeho. Je to vynikající způsob, jak rozhovor usměrnit, protože se vytvoří jakýsi oslí můstek, a rozmluva může pokračovat dál, i když to, že by někam vedla, je a bylo naprosto iluzorní.

Na začátku sčítání se mi zdál třikrát tentýž sen. To se mi naposledy stalo, když jsem byl malý. Ve všech třech případech sen probíhal stejně. Začíná pocitem, že se člověk právě postavil. Právě jste se postavili. Jste v obývacím pokoji. Za vámi sedí lidé, asi tři nebo čtyři. Znáte je tak dobře, že jejich rysy nejsou rozeznatelné. Někdo klepe na dveře a vy jdete k nim. Klepání je čím dál silnější. Projdete řadou místností a chodbou. Klepání je tak hlasité, že už snad nemůže být hlasitější. Jako by měl někdo každou chvíli vyrazit dveře. Přesto necítíte žádný strach. Odemknete. Otevřete. Někdo tam stojí.

V mém snu stojí za dveřmi syn, jenže já nejsem já. Neznám mě. Vlastně se mi jen zdá – a to ho v tom snu taky neznám –, že někoho hledá. Jenže nic není slyšet. Až pak mi došlo, že v tom snu není nic slyšet.